

ALEVİ SÜNNİ BÜTÜNLEŞMESİNİN ÖNÜNDEKİ ENGELLER: TARİHSEL YANLIŞ ALGILAMALAR*

Eşref DOĞAN**

Hasan ÇELİK***

Atf/ ©: Doğan, Eşref ve Hasan ÇELİK (2014). *Alevi Sünni Bütünleşmesinin Önündeki Engeller: Tarihsel Yanlış Algılamalar*, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl 7, Sayı 1, Haziran 2014, ss. 121-138

Özet: Bu makalemizde; Alevi – Sünni ayrımının tarihsel ayrılık noktaları irdelenecektir. Siyasi çekişmelerin, inançsal bir ayrılık ve çoğu zamanda mezhepsel bir farkındalık oluşturulacak şekilde işlenmesinin tarihsel hataları mercek altına alınacaktır. İki Türk hükümdarı olan Yavuz Sultan Selim Han ve Şah İsmail'in "cihan hâkimiyetini" elde etme çabaları neticesinde, inançların mezhepsel ayrılıklar olarak işlenmesi süreçleri bir boyutuyla açıklanacaktır. 1514'te ki kırılma noktasından hareketle tarihsel yanlışları, yanlışları ve böylece Alevi-Sünni bütünleşmesinin önündeki engelleri tartışacağız. Yavuz Sultan Selim ile başlayan kırılmanın, çağımız Türkiye'sindeki etkileri, sosyal ve siyasi huzursuzluklarla dolu son kırk yılı ve bugünü mercek altına alıp kısmen de olsa çözüm önerileri üzerinde duracağız.

Siyasi alandaki mücadelenin, mezhepsel ayrılıklara dönüşmesi için verilmiş olan ve günümüzde de yansımalarını görebildiğimiz şeyhülislam fetvalarını ve bu fetvalar neticesinde yaşanan acılara bir nebze de olsa değinilecektir. Alevilerin, tarihsel hafızalarında yer alan birçok acının, siyasi otoriteler tarafından "bilinçsizce" hatırlatılması çabalarının örnekleri siz araştırmacıların eleştirisine sunulacaktır. Makalenin son aşamasında da Alevi – Sünni bütünleşmesinin sağlanabilmesi için devlet ve halk tarafından atılması gereken adımlar açıklanacaktır. Böylece tarihsel hatalarla yoğrulmaya çalışılan ve ülkemizde oluşmaya başlayan "toplumsal birliktelik kültürünün" önündeki en büyük engel olarak duran Alevi - Sünni ayrımı, tarihin tozlu raflarına gönderilecektir. Alevi-Sünni ayrımı, Alevi-Sünni bütünleşmesine dönüşebilecek ve "birlikte yaşama kültürü" gelecek kuşaklara miras olarak bırakılabilecektir.

Anahtar Kelimeler: Alevi, Bektâşi, Sünni, Kültür, Bütünleşme.

* Bu makale, CEM Vakfı Ankara Şubesi tarafından 23 – 24 Ekim 2010'da düzenlenen "II. Uluslararası Tarihten Bugüne Alevilik Sempozyumu"nda sunulan makalenin gözden geçirilmiş, güncelleştirilmiş ve genişletilmiş halidir.

**Alevi Dedesi (Ağuiçen Ocağı), CEM Vakfı Malatya Şubesi Başkanı. e-posta: cemvakfi-malatya@hotmail.com

*** Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi. e-posta: hasancelikkafkas@gmail.com

The Obstacles to the Integration of Alevi - Sunni: The Historical Misperceptions

Citation/©: Doğan, Eşref ve Hasan Çelik (2014). *The Obstacles to the Integration of Alevi - Sunni: The Historical Misperceptions*, Hitit University Journal of Social Sciences Institute, Year 7, Issue 1, June 2014, pp. 121-138

Abstract: *In this article, the Alevi/Sunni historical point of distinct separation will be discussed. Political wrangling, and religious sectarian differences, which are often manipulated to create an awareness of historical errors, will be analyzed. Two Turkish rulers, Sultan Selim Khan and Shah Ismail, who sought to achieve “world domination” as a result of their efforts, their beliefs as well as sectarian differences, will be explained in a dimension of the handling process. Starting from 1514, which was the breaking point of historical misconceptions and falsehoods and thus the integration of the Alevi-Sunni will be discussed, including the obstacles as well. Starting with the rupture of Yavuz Sultan Selim, and the effects in Turkey in our age, which are full of social and political unrest during the past forty years as well as today, are partly under the spotlight in this report. In addition to this, we will concentrate on the solutions as well.*

The struggles in the political field, which can turn into sectarian differences, we can see today in the reflections of the fatwa of Shaykh al-Islam and the sorrow created as a result of these fatwas, which will be referred to later on. Alavi, which is located in the historical memory of a very painful past, examples are given “unconsciously” by the political authorities of their efforts, to remind the critics of researchers of what will be presented to them. The articles found in the final stages of the Alevi/Sunni historical point of distinct separation are used in order to ensure that steps of integration be taken by the public will be explained in this paper. There is a mix of historical errors and, to make the situation worse, “a culture of social cohesion” is beginning to form in our country, making it the biggest obstacle currently standing in front of the Alevi/Sunni distinction, and one which will be sent to the dustbin of history. The Alevi/Sunni distinction and the Alevi/Sunni integration can be transformed into a culture that “lives together” peacefully, which can be left as a legacy to future generations.

Keywords: *Alevi, Bektashi, Sunni, Culture, Integration.*

I. GİRİŞ

İslam'ın 1400 senelik tarihini mercek altına almadan ülkemizdeki Alevi-Sünni bütünleşmesinin önündeki engelleri analiz etmek kolay olmayacaktır. Yanlışlarla ve yanlış yönlendirmelerle dolu İslam tarihinde kısa da olsa dört halife devri olaylarının, Muaviye ve Yezit'le doruğa çıkan Emevilerin Ehl-i Beyt düşmanlığına değinmek gerekir. Emevi saltanatçısı Muaviye, oğlu Yezid'i kendi yerine atmasıyla hilafetin ikinci kez şahsi çıkar ve saltanata dönüştürüldüğünü gören Ehl-i Beyt ve taraftarları Irak bölgesinden sonra tüccar adı altında Horasan bölgelerine giderek, Kur'an ve Ehl-i Beyt'e dayalı İslamiyet'in ve hilafetin hâkimiyetini sağlamaya çalışıyorlardı (Altınok, 2001:205). Keza Ehl-i Beyt'e zulümde Emevilerden geri kalmayan Abbasiler dönemini ve dönemin büyük Sünni müçtehitlerinin¹ Ehl-i Beyt sevgisini vurgulamak o büyük müçtehitlerin takipçileri konumundaki bugün ülkemiz Sünnilerinin en azından büyük bölümünün neden Alevilere ve dolayısıyla Aleviliğe sıcak bakmadıklarını incelemek de en azından Alevi-Sünni bütünleşmesinin önündeki suni engelleri kaldırmada yardımcı olacaktır.

Arap Yarımadasında önce Emevi, sonrada Abbasi egemenliği kuruldu. Bu iki yönetim de Hz. Ali soyuna baskı ve kırım uygulamıştı. Yönetimle bağdaşmayan ve yönetim içerisinde yer alamayan halk kesimleriyle Ali soyu ve yandaşları yarımada kenar bölgelerine sığınarak yoğunlaşmaya başladılar. Böylece merkezde Sünnilik güçlenirken, kenar ve uzak yörelerde büyük oranda Alevilik oluşmaya başlamıştı. Bu bölgeler Sünniliğin de merkezleri sayılır. Bölgenin İslamlaşmasında Mürcie'nin de etkisi olmuştur. Merkezi Arap yönetiminin baskılarının giderek artması bu tür kesimlerin İran ve Orta Asya'ya yerleşmelerine neden oldu. Böylece Orta Asya ve İran halkının bir kısmı Sünni İslamlıkla değil, Alevi İslamlıkla tanıştı. Aralarında toplumsal ve sınıfsal yakınlık olduğu için Asya halkı etkilendi ve İslam'ı Alevi yorumuyla öğrendi, Alevileşti. Merkezi İslam'ın kıyımına uğramış Ali soyunun ezikliğini yaşayarak tanıdı. Bu soya saygı ve sevgi duyan yoğun Alevi kitleleri böylece oluştu (Öz, 2008:33). Emevi ve Abbasi zulmünden Horasan'a ve Maverünnehir bölgesine sığınan seyyid ailelerinin kendilerini bağırlarına basan aşiretlerle Anadolu'ya ve devamla Balkanlar'a kadar gitmeleri gerek Selçuklu ve gerekse Osmanlı sultanlarına manevi destek olmuş ve irşat kapılarının açılmasını sağlamıştır. Ta ki Yavuz Sultan Selim Han'ın Safevi hükümdarı Şah İsmail'le [1487-1524] paylaşılabilen bir dünyadan dolayı savaşmalarına kadar. İşte 1514'te tohumları özellikle Yavuz Sultan Selim'in şeyhülislamı tarafından atılan "Alevi - Kızılbaş düşmanlığı" maalesef günümüzdeki daha doğrusu çağımızdaki Alevi-Sünni mezhep çatışmalarının ve çekişmelerinin asıl sebebini oluşturmaktadır. Dolayısıyla Yavuz Sultan Selim dönemi bugünkü mezhepsel olayların en büyük kırılma noktasıdır.

II. ALEVİ-BEKTAŞI TANIMLARI

Alevi: Hz. Ali'nin yolunda olanlar veya Hz. Ali'nin soyundan gelenler. Geniş anlamda da Hz. Ali'nin yolunda olanlar. Arapça, Hz. Ali isminin nisbesidir, Hz. Ali'ye mensup olanlar demektir. Hz. Muhammed (a.s.)'den sonra Hz. Ali'yi imam olarak tanıyanlar. Bu kelime aynı zamanda Hz. Ali (r.a.) neslinden gelenler için de kullanılır. Yani Hz. Ali ve Hz. Fatma neslinden gelenler hakkında bu isim kullanılmıştır (Bozçalı, 2006:279).

Bektaşî: Bektaşî tarikatına mensup olan kişi. Bektaşî'ye tasavvuf okulu 13. Asırda Horasan'dan Anadolu'ya gelen Hacı Bektaş Veli tarafından kurulmuştur. Esas itibariyle Ahmet Yesevi tarafından tesis edilen ve Türkler arasında kurulmuş ilk tarikat sayılan Yeseviye'nin tesirindedir (Bozçalı, 2006:281). Hacı Bektaş Veli'yi yol büyüğü olarak tanıyan Aleviliğin bir bölümü (Dedekarginoğlu, 2012:317).

Sünnî: Hz Muhammed'in sünneti üzerine inancını yaşayanlar. (TDK Sözlüğü) Sünnet temelinde; Tanrı'nın birliğine inanma, namaz, oruç, hac ve zekât ilkeleri üzerine kurulu ehl-i sünnet mezhebi (Korkmaz, 2005:611).

III. ALEVİ - SÜNNİ ANLAŞMAZLIĞININ TARİH PERSPEKTİFİ İÇİNDEKİ KISA BİR ANALİZİ

Türkiye'de gerek Alevi örgütlerinin, gerek akademik çevrelerin ve gerekse siyasi otoritenin müşterek bir çaba ile halletmek istedikleri ülkemizin kanayan ve kan kaybettiren iki büyük probleminden biri olan Alevi-Sünni meselesi tarihi nedenlerine inilmeden doğru bir analizle çözüme kavuşturulması imkânsız olmazsa da özde çok zordur.

Temel inanç prensipleri açısından ciddi bir fark olmaksızın Aleviliğin soydan-belden geldiği- Bektaşiliğin ise bir takım eğitim aşamalarından geçerek kazanıldığını biliyoruz. Ancak her ahvalde hem Alevilikte hem Bektaşilikte hâkim olan inanç iklimi Hakk-Muhammed-Ali üçlüsünü, Ehl-i Beyt ve On iki İmam(lar) sevgisini ve elbette ki Hz. Hünkâr Pir Hacı Bektaş-ı Veli sevgisi ve saygısıdır. Bu vesileyle hem Alevilikte hem Bektaşilikte aynı sorunların yaşandığını söylemek yanlış olmaz.

Çözümdeki zorlukların başında; sokaktaki mütevazı adamdan entelektüel çevrelere, eğitim kadrolarından bürokrat kesimine ve devleti yönetme gücünü elinde bulunduran siyasi otoriteye kadar neredeyse tüm kesimlerin yüzlerce sene yanlış bilgilendirilmesi neticesi dogmatik bir zihniyetle hiçbir ahvalde bütünleşme sürecine sıcak bakmamaları ya da bu konuda tamamen "bilgi cahili" olarak kendilerini bu tür çabaların dışında tutmalarıdır. Bu vesile ile İslam tarihinde

geçmişteki bazı olaylara kısada olsa değinerek hem hafızalarımızın tazelenmesine yardımcı olmak hem de çeşitli nedenlerle ki -mezhepsel veya siyasi nedenlerle olabilir- örtbas edilen veya göz ardı edilen bazı gerçekleri tekrar gündeme getirerek problemin çözümüne yardımcı olabilmek gibi bir görevi yerine getirmek zorundayız.

Bugün Alevi-Bektaşî toplununun yaşadığı sorunları doğru analiz etmek için geçmiş tarihe kısa da olsa bir göz atmakta fayda vardır. Aslında şu anda tekrar yaşanan sıkıntılar, geçmiş sıkıntılarının bugün gün yüzüne çıkmasından başka bir şey değildir. Yaşanan sıkıntılar doğal olayların getirdiği, sebep olduğu sıkıntılar değil, eskiden gelen yanlış ve tarafî bir zihniyetin bugün halen toplum ve siyaset üzerinde egemen olduğu gerçeğidir. Hz. Peygamber'in vefatından hemen sonra ortaya çıkan halifelik seçiminde Hz. Ebubekir ve Hz. Ömer'in tutumları, Hz. Ali cenaze ile meşgulken halifelik seçimi gerçekleştirmeleri, birinci halife Hz. Ebubekir'in peygamberimizin sağlığında Hz. Fatma'ya hediye edilen Fedek hurmalığının "Peygamberlerin mirası olmaz"² gerekçesi ile Hz. Fatma'dan hurmalığın geri alması, Hz. Fatma'nın (Hz. Ali'nin) evine saldırı (Akın, 2010: 67-74), Hz. Ebubekir'in vefatından sonra Hz. Ömer'in normal bir seçim ile değil de Hz. Ebubekir'in vasiyeti ile halife seçilmesi, Hz. Osman döneminde yeni İslam devletinin daha ziyade Ümeyye oğulları tarafından yönetilmesi, hısım-akrabaya verilen usulsüz imtiyazlar vs. İslam'da ilk hoşnutsuzluk kıvılcımlarını ateşlemiştir.³

Bütün bu tarihi gerçeklere, Kur'an'ın Ehl-i Beyt'le ilgili ayetleri ve Hz. Muhammed'in "Veda Haccı"ndaki vasiyetine rağmen, Ehl-i Beyt'in maddî ve manevî mirası yağmalanmıştır. Dördüncü halife Hz. Ali'ye, Şam Valisi iken başkaldıran Muaviye bin Ebu Süfyan'ın Hz. Ali'ye karşı kılıç çekmesi ve camilerde Ehl-i Beyt'e (Hz. Ali'ye) hakaretler yağdırması, başvurduğu entrikalar, neticede İslam'ı; "Ali taraftarları (Ali Şia'sı)", "Muaviye taraftarları" ve "Hariciler" olarak üçe bölmüştür (Yaman, 2012:74-76). Hz. Ali'nin şahadetinden sonra yerine halife seçilen Hz. Hasan, dedesi -âlemlere rahmet- Hz. Peygamberin İslam dininin daha fazla zarar görmemesi için Muaviye ile beş maddelik bir anlaşma yapmış ve halifeliği Muaviye'ye bırakmıştır. Bu yıla "Cemaat Yılı" denir. Sonraları "Ehl-i Sünnet ve'l Cemaat" olarak isimlendirilen bu akım "Şiiliğe" karşı bir mezhep olarak ve "Sünnilik" adıyla tarihteki mezhep ihtilafları yolculuğunu başlatmış olur. Kerbelâ'da Hz. Hüseyin'in ailesi, efradı ve yakınlarından oluşan yetmişden fazla kişinin katledilmesi İslam tarihindeki en büyük kırılma noktasını oluşturmuştur. İslam dünyasında da Yezid'e lanet edilmesine rağmen bazı zihniyetler Kerbelâ katliamını Allah'ın takdiri ve Hz. Hüseyin'in Yezid'e biat etmediği için Hz. Hüseyin'in suçlu olduğunu ve cezayı hak ettiği istikametle görüş belirtirler. Çünkü bu yezidi zihniyete göre "Yezid İslam'ın halifesidir ve ona mutlak itaat gerekir" düşüncesi hâkimdir.

Yezid'in yetiştiği bataklıkın mimarı olan Muaviye'nin suçluluğu ise bazı

mercilerce göz ardı edilmiş, “Hz. Muaviye” veya “Hz. Muaviye r.a” diye bugün dahi anılmaya devam edilmektedir. Ne var ki Emevi saltanatının 750 yılında sona erdirilmesinden sonra halifelik gücünü elinde tutan Abbasiler; “Ali evladına ve Hanedanı Muhammed’e” eza ve cefada Emevilerden geri kalmamışlardır. İmam Azam Ebu Hanife, İmam-ı Malik, İmam-ı Şafii gibi büyük müçtehitlerin engin ve candan Ehl-i Beyt sevgilerine rağmen, İslam; “Şii” ve “Ehli Sünnet ve’l Cemaat” yani “Sünni” tanımlarıyla iki başlı, iki kutuplu fakat rakip ve tarihin seyri içinde de düşman olarak yol almışlardır. Asıl büyük felaket; bir kutbun başına Hz. Ali’nin lider olarak gösterilmesi diğer kutbun başına da “Sünni” tanımından kaynaklanan bir tarifile, Hz Peygamber’in getirilmesidir. Unutmamak gerekir ki “Sünni veya Ehl-i Sünnet ve’l Cemaat” Hz. Peygamber’in sünneti üzerine itikadını icra eden, dinini yaşayan demektir.⁴ O zaman sormazlar mı? “Acaba Hz. Peygamber’in sünneti mi Hz. Ali’nin yolundan farklıydı, yoksa Hz. Ali’nin yolu mu Hz. Peygamber’in sünnetinden farklı idi?” Böylece İslam’a yapılacak en büyük kötülük bu şekilde yeşertilmeye başladı. Kötü tohumlar saçılarak başka bir kırılma noktasına zemin hazırlandı, ev sahipliği yapıldı. Bu büyük kırılma noktası Yavuz Sultan Selim’in Safevi hükümdarı Şah İsmail’e karşı açacağı savaşı meşrulaştırmak için müftü Hamza Efendi (Hamza Sarı Görez) ve Şeyhülislam İbni Kemal (Kemalpaşazade [1468-1534])’in verdiği katliam fetvaları idi.

Emeviler’den Abbasiler’e miras olarak devreden “Ehl-i Beyt ve Hz. Ali” düşmanlığı Orta Asya (Maveraünnehir) ve Horasan coğrafyasında bir “Ali-Ehlibeyt” sevgisine dönüşmüştür.⁵ Göçlerle Anadolu’ya Balkanlar’a taşınan bu engin Ehl-i Beyt ve Hz. Ali sevgisi, Yavuz Sultan Selim’e kadar Osmanlının da yönetiminde egemen olan inanç biçimini oluşturmuştur. Ne var ki Şah İsmail’le Yavuz Sultan Selim arasındaki siyasi mücadele, İran’dan getirilen “Sünni” kökenli din adamlarının ve Mısır El Ezher Medresesi’nden getirilen Arap kökenli Sünni din adamlarının varlığı ile Alevi-Bektaşî dünyasının bugün de çektiği birçok problemin temelleri o günden atılmış oldu.

Yavuz Sultan Selim İslam’da kardeş kanını akıtmanın günah olduğu gerekçesiyle Müslüman - Türk Safevi Devleti’nin yani Şah İsmail’in üzerine yürümeyi şeriat hükümlerine göre meşru kılmak için önce Müftü Sarı Görez Hamza Efendi’den sonra da Şeyhülislam İbni Kemal’den (Kemalpaşazade’den) fetvalar alır.

*Yavuz Sultan Selim’in Alevi Katliamlarını Meşrulaştırmak İçin Müftü Hamza Efendi (Sarı Görez)’den Aldığı Fetva:*⁶

“Ey Müslümanlar! Bilin ve haberdar olun ki, reisleri Erdebil oğlu İsmail olan Kızılbaş topluluğu, Peygamberimizin şeriatını, sünnetini, İslam dinini, din ilmini, iyiyi ve doğruyu açıklayan Kur’an’ı küçük gördüler. Yüce Tanrı’nın yasakladığı günahlara helal göz ile baktılar. Kutsal Kur’an’ı öteki din kitaplarını aşağıladılar ve onları ateşe atarak yaktılar. Hatta kendi mel’un reislerini Tanrı yerine koyup ona secde ettiler ve sövdüler. Peygamberimizin karısı Ayşe anamıza iftira ettiler ve sövdüler. Peygamberimizin şeriatını

ve İslam dinini ortadan kaldırmayı düşündüler. Onların burada sözü edilen ve bunlara benzeyen öteki kötü sözleri ve hakaretleri benim ve öteki İslam dininin âlimleri tarafından açıkça bilinmektedir. Bu nedenlerden ötürü şeriat hükmünün ve kitaplarımızın verdiği haklarla, bu topluluğun kâfirler ve dinsizler topluluğu olduğuna dair fetva verdik. Onlara sempati gösteren, batıl dinlerini kabul eden ve yardımcı olanlar da kâfir ve dinsizdirler. Bu kimselerin topluluğunu dağıtmak bütün Müslümanların görevidir. Bu arada Müslümanlardan ölen kutsal şehitlerin yeri yüce cennettir. O kâfirlerden ölenler ise, hakir olup cehennem dibinde yer tutacaklardır. Bu topluluğun durumu kâfirlerin halinden daha kötüdür. Bu topluluğun kestiği veya gerek şahinle, gerek ok ile gerekse köpek ile avladığı hayvanlar murdardır. Onların gerek kendi aralarında, gerekse başka topluluklarla yaptıkları evlenmeleri geçerli değildir. Bunlara miras bırakılmaz. Sadece İslam'ın Sultanının, onlara ait kasaba varsa, o kasabanın bütün insanlarını öldürüp, mallarını / miraslarını, evlatlarını alma hakkı vardır. Ancak bu mallar İslam gazileri arasında paylaşılmalıdır. Bu toplanmadan sonra onların tövbe ve pişmanlıklarına inanmamalı ve hepsini öldürmelidir. Hatta bu şehirlerde onlardan olduğu bilinen veya onlarla birlik olduğu tespit edilen kimseler öldürülmelidir. Bu tür topluluk hem kâfir ve imansız hem de kötülük yapan kimselerdir. Bu iki sebepten onların öldürülmesi vaciptir. Dine yardım edenlere Allah yardım eder. Müslümana kötülük yapanlara Allah'ta kötülük eder.”

Fetvada ‘bu topluluğun kestiği veya gerek şahin ile gerek ok ile gerekse köpek ile avladığı hayvanlar murdar’ ibaresi bugün halen bazı cahil kişilerce ‘Alevinin kestiği yenmez’ yanlış düşüncesinin temel sebeplerinden birini belki de ilkini teşkil etmektedir.

Şeyhülislam İbni Kemal'in Yavuz Sultan Selim'in Alevi Kıyımına İzin Veren Fetvası Şii – Alevi Safevi Devleti'ne Karşı Yapılacak Savaşı ‘Cihat’ Olarak Değerlendiren (Kemalpaşa Zade'nin) Fetvası da Şöyledir:⁷

“Esirgeyen, bağışlayan ve kendisinin zikri; tüm kıtaları ve denizleri kuşatarak kıyamete kadar tüm zamanlara yayıldığından dolayı açıklanma ihtiyacı dahi olmayan Allah'ın adıyla. Yüce, Büyük, Güçlü ve Kerim olan Allah'a hamd, dosdoğru dine tabi olanlara o doğru yolu gösteren Muhammed'e salatü selam olsun. Şah İsmail'in, rezil ordusunun, Alevi ve Şii taraftarlarının kâfirliği her tarafa yayılmıştır. Müslüman beldelerde ve müminlerin diyarında, bir Şi'a taifesinin Sünni beldelerin çoğunu yenerek, batıl mezheplerini izhar ettikleri ve Ebu Bekir, Ömer ve Osman'a (Allah hepsinden razı olsun) açıkça sövdükleri yolundaki haberler ve bu yönde işaretler gelmektedir. Bu grup, doğru yolu gösteren Hulefa-i Raşidin imamların halifelliğini inkâr ettiği gibi şeriatı ve ona inananları küçük görmekte ve müçtehit mezhep imamlarının yolunun, kendi reislerinin ve Şah İsmail olarak isimlendirdikleri kişinin yoluna göre zorluklarla dolu olduğunu vehmetmektedirler. Yine o grup, Şah şarabı helal saymışsa o helaldir. Kısacası onların işledikleri küfür işlerden bizlere tevâtürlerle nakledilenler saymakla bitmez. Onların kâfirlikleri, irtidatları konusunda hiç bir şüphemiz yoktur. Onların ülkesi darü'l-harp'dir. Gerek erkekleri gerekse kadınları ile evlenmek ittifakla batıldır. Onlardan doğan çocuklardan her biri'veled-i zina'dır.

Onlardan birinin kestiği şey yenmez. Onlara özgü olan kızıl takkeleri herhangi bir zaruret olmadan giyenin küfründen korkulur. Bunlar çoğunlukla küfür ve inkârın açık alametlerindedir. Onlar hakkındaki hüküm, mürtedlere uygulanan hükümlerdir. Harp diyarı olan ülkelerin de yenilgiye uğramaları halinde malları, kadınları ve çocukları Müslümanlara helaldir. Erkeklerinin katli vaciptir. Ancak eğer Müslüman olurlarsa, tüm diğer Müslümanlar gibi özgür olurlar. Aksi halde zındıklığını açıkça ortaya koyan kişinin derhal öldürülmesi vaciptir. Şayet bir kişi İslam diyarını tek ederek onların batıl dinini seçer ve onların yanına yerleşirse, kadı onun ölümüne hükmeder ve malını varisleri arasında paylaşarak, karısını başka bir erkekle evlendirir. Aynı şekilde onlara karşı cihat, onlarla savaşmaya gücü yeten tüm ehli İslam üzerine farz-ı aynıdır.” diye devam eder.

Fetvanın son bölümünde, ‘mürtedlerin mallarının Müslümanlar arasında pay edilmesine yönelik’ hüküm belirttiikten sonra kadınlarının ve zürriyetlerinin de pay edilmesi gerektiğine hükmederek fetvayı Kur’an’ın Tövbe Suresinin 73. ayeti ile noktalar: “Ey Peygamber! Kâfirler ve münafıklara karşı cihat et. Onlara karşı sert ol. Onların varacağı yer cehennemdir. Orası ne kötü bir sonudur. Tüm işler Allah’a döndürülecektir.”

Fetvada görüleceği üzere *Alevi-Kızılbaş* evlilikleri geçersiz sayıldığı gibi bu evliliklerden doğanlar ‘zina çocuğu’ (veled-i zina) olarak adlandırılmaktadır. Müftü Sarı Görez’in fetvasında olduğu gibi onlardan birinin kestiği hayvan “mundar” olur hükmü bu fetvada da mevcuttur. *Alevi-Kızılbaş* taifesinin olduğu coğrafyada *Dar’ül Harp* -savaş bölgesi- ilan edilmiştir ki burada resmen Müslümanlığı kabul etmediği Şii-Alevi olan İran’ı (Safevi coğrafyasını) ‘cihad’ bölgesi ilan etmiştir.

Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da yaşayan vatandaşlarımızın, nefrete varan *Alevi-Kızılbaş* kininin ve bu istikametteki öğretilerinin – 7 *Kızılbaş Alevi öldüren sorgusuz cennette gider gibi* – temelleri Yavuz Sultan Selim’in Şeyhülislamı Kemalpaşa zade (İbni Kemal) ve Hamza Efendiye ve daha sonra ki katliam fermanlarını gerçekleştiren Kuyucu Murat Paşa gibi devşirmelere ve paye verilen Kürt beyleri ve emirlerine kadar gider. Bu arada Kanuni Sultan Süleyman’ın 1545’te Şeyhülislamlığa getirdiği Ebusuud’un *Alevi- Bektaşî* katliamlarına cevaz veren bazı fetvaları başlık olarak vermekte fayda görüyoruz.⁸ Şeyhülislam Ebusuud Efendinin verdiği fetvalar arasında; Şeyh Bedrettin ve Bedrettinlerle ilgili katliam fetvası, Yunus Emre ve beyitlerine ilişkin fetvası, ramazan orucunu tutmayanların öldürülmesini gerekli gören fetvası, şeriata uymayan Hz. Hüseyin soyundan gelen bazı Seyyitlerin öldürülmesini gerekli gören fetvası, *Kızılbaş Alevi topluluklarının ölümle cezalandırılmasını isteyen fetvası* üzerinde ciddi şekilde düşünülmesi gereken, toplumsal ayrışmayı körükleyen, tarihin kırılma noktalarından olduğunu görmek ve kabullenmek gerektiğini düşünüyoruz (Çetinkaya, 2004: 480 - 484).

Gerek Yavuz Sultan Selim ve gerekse sonradan gelen Osmanlı padişahları ve onların Şeyhülislamı sırf hükümdarlıklarını pekiştirmek üzere *Alevi-Kızılbaş*’lara yönelik

katliam fetvaları neşretmekte ve yayımlanan fetvalar münferit de olsa, tarih seyri içerisinde ağır etkileri olmuştur. Kanuni Sultan Süleyman'ın Şeyhülislam Ebusuud Efendinin bazı fetvaları için Baki Öz'ün "*Alevilikle İlgili Osmanlı Belgeleri*" adlı kitabının ilgili kısmında detaylı bilgi alabilirsiniz. Yavuz Sultan Selim döneminde listelenen kırk bin kişinin katledildiğine dair ciddi kanıtlar vardır.⁹ Keza Kuyucu Murat Paşa ve Köprülü Mehmet Paşa gibi devşirme Osmanlı vezirlerinin *Alevi-Türkmen* katliamlarının da bugünkü olumsuz mezhep anlaşmazlıkları sürecine katkılarını da unutmamak gerekir.

IV. DEVŞİRME VEZİRLER DEVRİ VE ANADOLU'DA TÜRKMEN KIYIMI

Kuyucu Murat Paşa (90 yaşlarında bir Hırvat devşirmesi) 15 Haziran 1606'da büyük bir kuvvetle Üsküdar'a geçip üç sene boyunca Anadolu'yu kana bular. Katledilenlerin sayısı yüz bin olarak kabul edilmektedir. İ.H. Uzunçarşılı bu rakamı altmış beş bin olarak verir (Uzunçarşılı İ. Hakkı, 1988: 117).

1658'de Kuyucu Murat Paşa gibi yine bir devşirme olan Köprülü Mehmet Paşa (Boşnak devşirmesi) Aynı sert tedbirleri almaya başladı. Üsküdar'ı insan cesetleri ile donattılar. Evliya Çelebi -Üsküdar-İzmit arasındaki katliamları anlatırken-Köprülü Mehmet Paşa'yı "kan içen" diye vasıflandırır.

Osmanlı tarihinin Alevi-Bektaşî katliamları konusundaki son büyük katliamı ve kırılma noktası; Sultan II Mahmut'un 1826 yılındaki yeniçeri ocağı imhası ve Alevi-Bektaşî dergâhlarını tahrip ettirmesi / yağmalatması, kütüphanelerinin yakılması ve yazılı kayıtların imhasıdır.

Osmanlı'nın bu katliam ve başkalaştırma politikası son olarak 1826'da sultan II. Mahmut'un Alevi-Bektaşî Yeniçeri kışlalarını topa tutup, kitlesel bir katliam uygulaması, kütüphanelerini yağmalatıp yakması ve Bektaşî dergâhlarına Nakşibendî şeyhlerini ataması ile zirveye çıkmıştır (Şahin,1995:129). Osmanlı'nın son dönemlerinde ağırlıklı olarak Kürt aşiretlerinden oluşturduğu "Hamidiye Alayları"nın da katliam konvoyuna katılan son Osmanlı unsurlarının arasında olması dikkat çeken diğer bir unsurdur (Zelyurt, 2013:52-58).

V. GÖNÜLLERİ İNCİTEN BİR YALAN: "MUM SÖNDÜ"

Araştırmacı Abdülkadir Sezgin, Sivas'ta vermiş olduğu bir konferansta, Alevilere yöneltilen "mum söndü iftiralarını" şöyle izah etmiştir:

"1826'dan sonraki tarihler yani 1861'e kadar olan tarihler ayin-i cem'lerinde gizli olarak yapıldığı tarihlerdir. Tıpkı 1950 öncesi (1938 - 1950) Kur'an okutulurken, köyün altına bir bekçi, üstüne bir bekçi konularak jandarmadan korkulan dönemdeki faaliyetlerin bir benzerini daha önce Bektaşilerde yaşanmıştır... Bu şekilde 'zaptiye korkusu' ile 'Ayin-i Cem' yapılan köylerden birinde; köyün altına ve üst tarafına dikilen bekçilerin zaptiyeleri fark edince ıslıkla köylüyü uyarmasından sonra, 'cem' yapılan evdeki çıralların / mumların söndürülmesini, fark eden zaptiyelerin ışığın söndüğü eve gelerek, köylüyü bir

arada karanlıkta pusmuş vaziyette yakalayınca, suçluları yakalamış olmanın heyecanı ile “mumları söndürüp burada ne yapıyorsunuz?” denilmesi ve cemaatin Bektaşiliği devam ettirdiklerinin öğrenilmesi üzerine de şu meşhur “mum söndü yapıyorlar” yalanı yayılmıştır. - Siz burada mum söndürüp ne yapıyordunuzla başlayan soruşturmada ‘tarikat erkani’ ile meşgulduk deseler bir türlü demeseler bir türlü?..” (Sezgin, 1997:5)

Araştırmacı Lütfi Kaleli ise Alevilere yöneltilen “mum söndü” iftiralarını Hz. Muhammed (sav) dönemine dayandırarak şu ifadelerde bulunmuştur:

“Hz. Muhammed’e tahammül edemeyen ve İslamiyet’i kabullenmeyen bu puta tapar kent egemenleri, kendileri gibi inanmayanlara yaşama hakkı tanımıyorlardı. Hz. Muhammed’i ortadan kaldırmak için her türlü yola başvuruyorlardı. İşte böylesine baskıcı bir ortamda taraf bulmak için çalışan Hz. Muhammed, toplantılarını gizli yapıyordu. Özellikle Hıra Dağı’nda yapılan bu gizli toplantılara Hz. Hatice ile Hz. Fatıma gibi İslam’ın kutlu kadınları da katılıyordu. Gizli yapılan bu “meşveret” (söyleşidayanışma) toplantıları nedeniyle Hz. Muhammed ve yandaşları “ana-bacı tanımıyorlar” gibisine akıl almaz biçimde suçlanıyorlardı. Bu suçlamayla halkın, Hz. Muhammed’e olan ilgisini kırmak ve O’nun İslam dinini daha başındayken çökertmek hedefleniyordu. Lütfullah Ahmed’in yazdığı <Ahir Zaman Peygamberi> adlı yapıtta denildiği gibi; kafirler, Hz. Muhammed’e eziyet yapmak için elbirliği etmişlerdi. Hele Kureyş’in reisleri, hiç bir fırsatı kaçırmıyorlardı” (Kaleli, 1996:166-167).

Yavuz Sultan Selim’le başlatılan *Alevi-Bektaşî Türkmen* kıyımları 1826’da ki yasaklarla bir kez daha “kitlese inanç erozyonuna dönüşmüş” ve özellikle Alevi düşmanlığı artan bir tempo ile günümüze kadar gelmiştir. Ne acıdır ki geçmişi Alevi olan Türkmenlere ve Alevi Kürt aşiretlerine¹⁰ yönelik münferit Sünni düşmanlığını daha da ileri safhalara taşınarak 1980 senesi öncesi siyasi görünümü çatışmalarda özellikle Malatya, Çorum, Sivas ve Kahramanmaraş’ta Alevi kıyımı ve işyeri tahribatlarında başrol üstlenmiştir. Bunun neticesinde 1990’larda yaşanan Sivas ve Gazi olaylarının ardından Aleviler de yoğun bir kurumsallaşma faaliyetlerine girişmişlerdir (Yaman, 2003:344).

Kısaca verdiğimiz tarihi özetten hareketle görmemiz gereken gerçek, Alevi asimilasyonunu tetikleyen bütün bu gelişmelere rağmen sağ kalmayı becerebilenlerin de dağlara, kırsala, orman içlerine çekildiğinin ve kaçtığıının en belirgin delilini teşkil etmektedir.

Yukarıda vurguladığımız tarihi gerçeklerin ışığında *Alevi-Bektaşî* camiasının problemlerini daha da sağlıklı analiz edebiliriz.

VI. ALEVİ TANIMIYLA İLGİLİ SORUNLAR

Halen devlet bürokrasisinin en üst makamları da dâhil olmak üzere Osmanlı Şeyhülislamlarının fetvalarının etkili olduğunu Aleviliğin bir sapkınlık olduğunu (ki Sn. R. K. Nusayriliği tanımlarken “bir nevi sapık Alevilik” diye vasıflandırmıştı)

kestiklerinin yenmeyeceğini, cenaze namazlarının kılınmayacağını vs. birçok yanlış fikirler halen ülkemizde egemendir. Sayın Ş. K. protesto amaçlı bir ışık söndürme eylemini bile “mumu söndürüyorlar” diye nitelendirmiştir. Bugün ülkemizde Alevi Sünni çekişmesinin varlığı inkâr edilmeyecek kadar bariz, net bir gerçektir. Alevilikle ilgili sorunları tartışırken ve tanımlarken sorulması gereken ve cevap aranması gereken hususlardan biri de şudur:

Türkiye’de Sünni Müslümanların büyük bir yüzdesi Hanifidir. Hanifiliğin Mezhep müçtehidî İmam Azam Ebu Hanife Hazretleri büyük bir Ehl-i Beyt dostu ve bendesi idi. Abbasi halifelerinin zulüm ve haksızlıklarına karşı Hazreti Hasan soyundan Ehl-i Beyt mensuplarını desteklemiş, onlar lehine fetva vermiştir. Bunun neticesin de zindana atılmış ve Ehl-i Beyt’e olan sevgi ve dostluğunun bedelini hayatı ile ödemiştir. Yani Ehl-i Beyt sevgisi uğruna şehit olmuştur.

Türkiye’deki ikinci büyük Sünni mezhep Şafiliktir. İmam Şafî; “*Ey Rasullülâhsallallahü aleyhi ve sellemîn Ehl-i Beyti, sizi sevmek, Allah Tealânın inzâl buyurduğu Kurân-ı Kerimde bize farz kılınmıştır. Size şu büyük şeref yeter ki, size salavat-i şerife getirmeyen kimse namaz kılmamış sayılır.*” diyerek Hanedanı Ehl-i Beyt’e olan sevgisini dile getirmiştir. Ne yazık ki bugün halen Doğu ve Güneydoğu Şafî Kürt yurttaşlarımız arasında Yavuz Sultan Selim döneminin Kürt beylerinden Molla İdris-i Bitlisî’nin Alevi-Kızılbaş düşmanlığı maalesef bugünlere kadar taşınmış olup 1980 öncesi olaylarda, Alevi yurttaşlarının öldürülmesinde ve Alevi yurttaşlarını iş yerlerinin tahribinde etkili faktörlerden biri olmuştur.

Bu sorunda temelde cehaletin yattığı, bilgi eksikliği ve eğitim programlarındaki hatalar ve kısmen de olsa art niyetten kaynaklandığını belirtmekte fayda vardır. Bu vesileyle Diyanet İşleri Başkanlığının da en az Milli Eğitim Bakanlığı kadar suçlu ve vebal altında olduğunu belirtmek gerekir. Bugün yüz otuz bini aşkın personeli ile sözde anayasal din hizmeti gören Diyanet İşleri Başkanlığı kendi teşkilatında kaç kişinin *Alevi-Bektaşilik* konularında uzman olduğunu, kaç Cuma hutbesiyle camilerde mezhepçiliği kaldırma konusunda fetva talimatı verdiklerini sormak gerek. Sn. (merhum[2010]) Cemal Şener’in HBB TV’de bir programda diyanet kökenli muhatabı “önce abdest al, Müslüman ol, sonra konuşalım” türünde rencide edici bir hadiseyle geçmişte muhatap olduğunu unutmamak gerekiyor.”

VII. ALEVİ-BEKTAŞİ İNANCININ İBADET PRATİKLERİ İLE İLGİLİ SORUNLAR

İbadethane tanımındaki anlaşmazlıkları gidermek için ansiklopedik bilgi olarak ibadet ve ibadethane kavramlarına bakmak gerekir:

İbadet: Tanrıya ulaşmak için yapılan dinsel tören.

İbadethane: Tanrıya ulaşmak için yapılan dinsel törenlerin icra edildiği mekân.

Maalesef çağımızda “cemevleri ibadethane midir, değil midir?” tartışmaları sürerken Türkiye kan kaybetmektedir. Şehirleşmenin getirmiş olduğu yasal, projeli ve fonksiyonel cem evlerinin eksikliği Alevi Bektaşî camiasının tanım hataları ve

eksiklikleri dışında en büyük problemidir. Kaldı ki cemevlerinin varlığı ile aşağıda belirtilen problemler doğal bir çözüme kavuşma sürecine girecektir.

Cemler geçmişte Alevi-Bektaşî inancının okulları gibiydi. Artık çağımızda cemlerin katılımcıları yalnız Aleviler olmayacak. İlgi duyan, öğrenmek isteyen, gönül bağı ile bağlanmak isteyen her kesim orada buluşacaktır. Karanlıklar aydınlığa dönecektir. Kaldı ki cemevlerinin, *'devrim kanunlarına aykırılığı'* tezini de kabullenmek mümkün değildir. 1997 senesi Hacıbektaş İlçesindeki törenlerde dönemin Başbakanı Sayın Bülent Ecevit'in, Sayın Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel ve diğer bakanların huzurunda *"Cami de bizim Cemevi de bizim"* beyanını zaten cemevlerine yasal bir statü kazandırmıştır.¹² Ancak bu statünün kâğıt üzerinde de resmiyet kazanması Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu birlik ve beraberlik sürecini hem hızlandıracak hem de pekiştirecektir.

Cemevleri yöneticileri, yetkili dedeler, babalar, zakirler ve hülasa tüm hizmet erbabı kendilerini o makamları işgal etmeye yetkili bir şekilde eğitmek mecburiyetinde kalacaktır. Böylece esasen inanç önderlerimizde aranan sırası ile "iyi ahlak sahibi olmak, halk tarafında sevilme" gibi üstün dede'lik meziyetleri, bilge kişi meziyetiyle de takviye edilmiş ve tamamlanmış olacaktır.

Eğitim aşamasında çok özel eğitim kurumlarına görev düştüğü kadar Milli Eğitim Bakanlığı tedrisatındaki din kültürü ve ahlak bilgisi dersleri tüm inançların yanı sıra Alevi-Bektaşîliğe de yeteri kadar yer verilmelidir. Bu aşamada böyle bir dersi verecek öğretmenlerin ve hocaların tamamen mezhepler üstü bir tutumla mezhep taassubundan arınmış olarak özel bir eğitimden geçtikten sonra görevlendirmeleri gerekir diye düşünüyoruz.

Bu eksiklerin giderilmesinde genel bütçeden din hizmetlerine ayrılan bütçeden belli bir payın Alevi-Bektaşî inancını taşıyan yurttaşların ibadet ve inanç hizmetlerine ayrılması anayasal bir zorunluluk olduğu kadar bir vicdani ve insani bir sorumluluktur. Böyle bir kaynağın kullanılabilir hale getirilmesi için siyasi otorite zaman kaybetmeden gerekli düzeltmeleri yapmalıdır. Cemevlerinin siyasal bir statüye kavuşmasıyla problemlerin doğal bir çözülme sürecine gireceğini görmek kehanet olmaz. Cemevlerinin çözümü zincirleme olarak dedelik kurumunun yasallaştırılmasını, cem ibadetinin kabul görmesini, ehil kadrolarının yetişmesini, milli çağımız olan sazın itibar görmesini, okullarda müzik aleti olarak tavsiye edilmesini beraberinde getireceği gibi paralelinde Milli Eğitim Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığının alacağı ve atacağı olumlu adımlarla Alevi-Bektaşî dünyası için tanınma probleminin ortadan kalkacağı gibi Türkiye'nin milli birlik ve beraberlik yolundaki en sağlam ve en kalıcı adımların temelleri de atılmış olur. Sivas'ta 2 Temmuz 1993 de provokasyonlar sonucu yakılan 37 vatandaşımızın anısına hürmeten Madımak Otelinin anıt park, müze, kütüphane gibi Sivaslı yurttaşlarımızın da kabul edeceği yeni bir statüye kavuşturulması hem Madımak Oteli üzerindeki spekülasyonları kaldıracak hem de özellikle Alevisi ve Sünnisi ile Sivas halkının daha da kucaklaşmasına bir vesile teşkil edecektir.

VII. SONUÇ

Böylece görülmektedir ki bilgi eksikliği ve bilgi kirliliği günlük hayatımızın ve yaşantımızın ta alt kademelerden devletin en üst kademelerine tırmanıncaya kadar bir eksiklik, bir hastalık çok daha tehlikelisi bir “peşin fikir” olarak zihinlerde yer bulmuş olmasıdır. Kötünün en kötüsü, tehlikelinin en tehlikelisi de siyasi otoritenin yani hükümet edenlerin Sünni oylarını kaybetmemeleri ve iktidarlarını pekiştirmeleri uğruna Türkiye’nin bu kanayan yarasını ya görmezlikten gelmeleri ya da problemi halının altına süpürerek çözümü sürekli erteleme politikalarıdır.

Siyasi otorite, Diyanet İşleri Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı birimleri odacısından bakanına kadar kapıcısında müftüsüne kadar hademesinden öğretmene kadar özetle tüm kamu kurumları çalışanlarını ve sokakta ki sade vatandaşın yalnız Alevileri ve Aleviliği tanımakla kalmamalı en az bunun kadar önemli olan Sünni ve Alevi mezhep müçtehitlerinin de doğru bir şekilde mezhepler üstü bir anlayışla hem kendileri hem de hitap ettikleri geniş toplum katmanları tarafından tanınmalarını sağlamalıdır. Toplumlar birbirlerini doğru bir şekilde tanımadıkları sürece ve Osmanlı şeyhülislamlarının haksız, vicdansız, mesnetsiz Kur’an, sünnet ve tarihi gerçeklerle bağdaşmayan fetvaları geçersiz kılınmadığı sürece son dönemler de gündeme gelen II. Alevi açılımının da istenilen başarıya ulaşılmasında ciddi zorluklar ve sıkıntılar yaşanacağını üzümlere belirtmek mecburiyetindeyiz.

Hz. Ali’nin “İnsan, bilmediğinin düşmanıdır” vecizesinden hareketle; Diyanet İşleri Başkanlığı’nın ilk kez bastırıldığı ve basımı devam eden Alevi – Bektaşî inanç ve kültürünü tanıtan ‘klasiklerin’ toplumsal bilgi kirliliğine en güzel ‘reçete’ olacağı kanısındayız. Dileğimiz odur ki Diyanet İşleri Başkanlığı bu değerli eserleri yalnız basmakla kalmaz bu eserlerin özellikle Diyanet camiasında ki cami imamlarına kadar dağıtımını da sağlamış olur. Böylece Alevi – Bektaşî inancına yönelik bilgi kirliliği ve yanlış düşünceler en yetkili anayasal inanç kurumu olan Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından bertaraf edileceği gibi Diyanet İşleri Başkanlığı’nın gecikmeli de olsa tüm insanları kucaklaması gereği ve gerçeği yolunda olumlu bir adım atılmış olur. Böylece doğru bilgilerle donatılacak olan siyasetimiz, bir daha güzel ülkemizde ki Alevi-Sünni çekişmesinin baş mimarı olan Osmanlı padişahı Yavuz Sultan Selim’in ismini İstanbul Boğazı’na yapılmakta olan 3. köprüye bu isim verilirken *-siyasi amaç güdülmüş dahi olsa-* bile defalarca düşünmek zorunda kalmış olacaktırlar.

NOTLAR

[1] Dönemin önde gelen büyük müçtehitlerinden sayılan İmam Aza Ebu Hanife'de Zeyd'e yazdığı mektubunda; *"Deden Hz. Peygamber için Bedir Savaşının önemi ne ise Emevi zalimlerine karşı başlattığın kıyam da senin için aynı anlamı taşımaktadır. Kendim sana bizzat yardıma gelemiyorum."* diyordu. Ebu Hanife talebeleriyle İmam Zeyd'e bin dirhem para yollayarak Zeyd'in bu kıyamına destek vermiştir. (Karderi'den akt. Baki Yaşa Altınok, "Ehl-i Beyt ve Türkler", Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, S.18, s.205, 2001, Ankara.)

[2] Hz. Ebu Bekir halife olduktan sonra Hz. Fatma ile Abbas, onun yanına gelerek, Resulullah'ın bıraktığı Fedek arazisinden hisselerini isterler. Fakat Ebu Bekir onlara, *"Resulullah'ın, "bizler miras bırakmayız; bıraktıklarımız sadakadır. Muhammed'in ailesi bu maldan geçinecek kadar alırlar."* sözünü duyduğunu söyler. Hz. Peygamber'in bu sözüne dayanarak onlara herhangi bir şey vermeyeceğini belirtir. Bunun üzerine Hz. Fatma ona darılır ve ölünceye kadar altı ay boyunca hiç konuşmaz (Genç, 2009:294).

Yakut'un, Mu'cemu'l-Buldân'da anlatımına göre Fedek, Medine'ye iki üç günlük mesafede, akar suları ve bol hurmalıklarıyla ünlü bir kasabadır. Hicretin yedinci yılında (627), Hz. Peygamber, Hayber'i fethedince kendi topraklarının da işgal edileceğinden korkan Fedek halkı, Peygamber'e haber salıp kendi topraklarında kalmak ve yarıcılık yapmak kaydıyla topraklarını teslim etmeyi önermişler, bu öneri kabul edilince Fedek, barış yoluyla fethedilmiş ve savaşız ele geçtiği için Allah Elçisi'nin özel mülkü olmuştur. Peygamber, hayatında buranın geliriyle ailesinin zorunlu masraflarını karşılar ve fazlasını yolculara harcardı. Yani Fedek, Hz. Peygamber'in vakfiydi. Hz. Peygamber'in vefatından sonra Ebubekir, bu toprağı Hz. Peygamber gibi tasarruf etmek istemiştir. Peygamber'in kızı Fatma, Ebubekir'e gelip, toprağın babasından kaldığını söylemiş ise de Ebubekir, *"Biz peygamberler miras bırakmayız"* hadisine dayanarak talebi reddetmiştir. Fatma, bu toprağın kendisine miras değil, hediye olduğunu, babasının, sağlığında burayı kendisine verdiğini söylemiş. Ebubekir buna tanık istemiş. Ali ile Ümmü Eymen tanıklık etmiş ise de Ebubekir, *"Tanık olarak iki erkek veya bir erkek iki kadın gerekir"* diyerek Fatma'nın isteğini kabul etmemiştir. Bir rivayete göre babasının vefatından sonra Hz. Fatma, Hz. Eubekir'e geldi, *"Sana kim varistir"* diye sordu. Ebubekir, *"Çocuklarım ve ailem"* dedi. *"Peki öyleyse sen niçin Allah Elçisi'nin mirasını bizim elimizden alıyorsun?"* dedi Fatma. Ebubekir, *"Ey Allah Elçisi'nin kızı, ben onun altın ve gümüş mirasını almadım"* dedi. Fatma, *"Hayber'deki payımızı, Fedek sadakamızı (vakfımızı) niçin elimizden alıyorsun?"* dedi. Ebubekir, *"Ey Allah Elçisi'nin kızı, bu, hayatımda Allah'ın bana verdiği bir lokmadır (bir nasiptir). Ben öldükten sonra (çocuklarıma kalmayacak) Müslümanların olacaktır"*

dedi. (Bkz. Süleyman Ateş'in Vatan Gazetesinde ki "Fedek hurmalığı olayı nedir?" adlı ve "13.04.2004" tarihli yazısı. Erişim tarihi: 02.06.2014: [http:// haber.gazete-vatan.com/0/26001/4/yazarlar](http://haber.gazete-vatan.com/0/26001/4/yazarlar))

[3] Nitekim h. 35 yılında Mısırlı, Basralı ve Kufeli isyancı grupların Medine'ye geldiklerinde, Hz. Osman, isyancıları dağıtması için Hz. Ali'den yardım ister. Daha önce gerek vali atamaları ve onların icraatları, gerek sürgün ve gerekse devlet imkânlarının kullanımında akrabalarını kayırması gibi hususlardaki kendisinin uyarılarının Hz. Osman tarafından çok dikkate alınmamasına rağmen, yine de Hz. Ali gidip isyancılarla konuşarak şikayet ettikleri konuların çözüleceği yönünde yardımcı olacağı vaadiyle konuşmasını söyler. Bunun üzerine Hz. Osman, minbere çıkarak onlara hitap eder ve sorunların çözüleceğine dair vaatte bulunur ve isyancılar dağılmaya başlar (Genç, 2009:301).

[4] Bkz., Şıksıkiye Hutbesi, Hazırlayan Abdülbaki Gölpınarlı, "Nehc'ül Belaga", Der Yayınları, s.168 (İstanbul - tarihsiz).

[5] Abbasiler'in saltanatı zamanında Hz. Ali soyundan ve torunlarından olan İmam Musa Kazım'ın Bağdat'ta Harun Reşit'in emriyle katledilmesinden sonra oğlu İmam Ali Rıza önce Mekke'ye sonra ise Horasan'a, ikinci oğlu İbrahim el Mucap'da Nişabur'a göç ederek Türkler arasına yerleşmişler, onlardan kız alarak soylarını sürdürmüşlerdir (Kocadağ, 1997:74).

[6] Bkz., Baki Öz, "Alevilikle İlgili Osmanlı Belgeleri", s.103, Can Yayınları, 1995, İstanbul. Müftü Sarı Görez Nurettin Hamza Efendi (Müftü Hamza Efendi) Balıkesir'lidir.1521 yılında ölmüştür. I. Selim tarafından kazaskerliğe getirilmiştir. Döneminin büyük fıkıh ve hadis bilgini olarak bilinir. Tarihe böyle yalnızca yüzkarası bir fetva ile değil, rüşvet almak gibi yüz kızartıcı bir suçla da geçer. Kuran üzerine yemin etmesine karşın 50 bin akçe karşılığında Semendire Valisi Yusuf Bali'nin yolsuzluklarını ve haksızlıklarını kapatır. Müftü Hamza, rüşvet aldığını öğrenen Yavuz Sultan Selim'ce sıkıştırılmış ve canının bağışlanması karşılığında bu fetvayı vermiştir.

[7] Bkz., Baki Öz, "Alevilikle İlgili Osmanlı Belgeleri", s.104, Can Yayınları, 1995, İstanbul. İbni Kemal (Kemal Paşazade) (1468-1534) Osmanlı Ulemasıdır. Tokat da doğmuş Edirne de yetişmiştir. Tefsir, Fıkıh ve İslami Bilimlerle ilgili birçok kitabı vardır. Osmanlı toplumunu İran 'a ve Şiiliğe karşı hazırlar. Verdiği fetvalar ve hazırladığı Risaleleriyle Alevi Şii'lerini öldürmelerini gerekli, mallarına el konmasını helal görür. Şii İran'a karşı yapılacak savaşı Cihad olarak değerlendirir. En büyük yetiştirmesi Alevi kırımıyla ilgili verdiği fetvalarıyla yücelen Ebu Suud olacaktır. İbni Kemal'in, Yavuz'un Alevi kırımını kolaylaştırmak için kaleme aldığı "Fitekfirir - revafiz" adlı risalesi şu cümlelerle biter: "Kızılbaş topluluğunun şerri yasalara gereği öldürülmeleri helaldir. İslam askerlerinden onları öldürenler gazi ellerinde ölenlerse şehittirler..."

[8] Ebu Suud Efendi (1490-1573), Osmanlı tarihinde İbni Kemal'den sonra ikinci önemli bilgin sayılır. Kanuni Sultan Süleyman ve II. Selim döneminin önemli kişisidir. Alevileri suçlayıcı ve ölümle cezalandırıcı fetvalarıyla ünlüdür. (Baki Öz, a.g.e., s.106. Bkz. Cemal Canpolat, “Osmanlı Belgelerinde Aleviler Hakkında İdam ve Sürgün Fermanları”, Belge 86, s.58, Markiz Yay., 2012 İstanbul. Ayr. bkz. Ali Yaman, “Alevilik ve Kızılbaşlık Tarihi”, s.99, Nokta Kitap Yayınları, 1. Baskı, 2012, İstanbul.)

[9] Baki Öz, “Alevilikle İlgili Osmanlı Belgeleri”, Can Yayınları, 1995 İstanbul, Belge 88-98, s. 110-117. / Hammer, “Büyük Osmanlı Tarihi”, Cilt:3, S, 418/419 ve aynı sayfadaki Not 16, s. 583, Medya Ofset, Sabah Yayınları, İstanbul. (Burada yediden yetmişe kadar katledilenlerinin sayısı 40 bini geçtiğine dair kayıtlar vardır.) Bu konuda daha fazla bilgi edinmek için Cemal Şener'in “Osmanlı'da Toplumsal Düzen” adlı kaynak esere de müracaat edilebilir. [Cemal Şener, “Osmanlı'da Toplumsal Düzen”, Etik Yayınları, 2006 İstanbul.]

[10] Bugün Kürtçe konuşan bazı Alevi aşiretleri özde Kürt olmadıkları halde zaman içerisinde ‘Kürtleşen Türk aşiretleridir’. Ayrıntılı bilgi için bkz. Rıza Zelyurt, “Türk Aleviliği”, s.405-410, Kripto Yayıncılık, 9. Baskı, 2013, Ankara.

[11] HBB Televizyonu, “Yüksek Tansiyon” Programı, 12 Mayıs 1993 İstanbul. Ayr. bkz. Kervan Dergisi, Haziran 1993, Sayı 27, s.8, İstanbul.

[12] Bkz. Ek – 1: 18 Ağustos 1997 tarihli Milliyet Gazetesi.

KAYNAKÇA

ALTINOK, Baki Yaşa (2001). “Ehl-i Beyt ve Türkler”, Ankara: Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, S.18, ss.205-213.

AKIN, Ali (2010). *Hurafeler ve Gerçekler*, İstanbul: Bayrak Yayınları.

BOZÇALI, Mahmut (2006). *Alevi Bektaşî Nefeslerinde Dini Muhteva*, İstanbul: Horasan Yayınları.

CANPOLAT, Cemal (2012). *Osmanlı Belgelerinde Aleviler Hakkında İdam ve Sürgün Fermanları*, İstanbul: Markiz Yayınları.

ÇETİNKAYA, Nihat (2004). *Kızılbaş Türkler*, İstanbul: Kum Saati Yayınları.

DEDEKARGINOĞLU, Hüseyin (2012). *Dede Gargın Süreğinde Cem*, Ankara: Yurt Kitap Yayıncılık, 2. baskı.

GENÇ, Süleyman (2009). “Halife Seçiminde Hz. Ali'nin Tutum ve Tavrı”, İzmir: Hz. Ali Sempozyumu Bildirileri Kitabı, D.E.Ü İlahiyat Fakültesi ve Tibyan Yayıncılık.

GÖLPINARLI, Abdülbaki Haz. (—). *Nehc'ül Belaga*, İstanbul: Der Yayınları.

SEZGİN, Abdülkadir (1997). “Osmanlıdan Günümüze Alevilik” adlı konferans, Sivas: Atatürk Kültür Merkezi.

ŞENER, Cemal (2006). *Osmanlı'da Toplumsal Düzen*, İstanbul: Etik Yayınları.

HAMMER (...). *Büyük Osmanlı Tarihi*, cilt:3.

KOCADAĞ, Burhan (1997). *Doğu'da Aşiretler, Kürtler ve Aleviler*, İstanbul: Can Yayınları, 2.baskı.

KORKMAZ, Esat (2005). *Alevilik ve Bektaşilik Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Anahtar Kitap Yayınları, 4. baskı.

ÖZ, Baki (1995a). *Alevilikle İlgili Osmanlı Belgeleri*, İstanbul: Can Yayınları.

———, Baki (2008b). *Alevilik Nedir*, İstanbul: Der Yayınları, 5. basım.

ŞAHİN, Teoman (1995). *Alevilere Söylenen Yalanlar*, Ankara: Armağan Kitap ve Yayıncılık.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı (1988). *Osmanlı Devleti Teşkilâtında Kapukulu Ocakları*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, Cilt 1.

YAMAN, Ali (2003a). Anadolu Alevilerinde Otoritenin El Değiştirmesi, *Bilgi Toplumunda Alevilik*, Almanya: Haz. İbrahim Bahadır, Bielefeld Alevi Kültür Merkezi Yayınları.

———, Ali (2012b). *Alevilik ve Kızılbaşlık Tarihi*, İstanbul: Nokta Kitap Yayınları, 1. baskı.

ZELYUT, Rıza (2013a). *Dersim İsyanları ve Seyit Rıza Gerçeği*, Ankara: Kripto Yayıncılık, 14. baskı.

———, Rıza (2013b). *Türk Aleviliği (Anadolu Aleviliğinin Kültürel Kökeni)*, Ankara: Kripto Yayıncılık, 9. baskı.

Ek

Ek – 1: 18 Ağustos 1997 tarihli Milliyet Gazetesi